

Druhý dílčí úkol (VIII-6-3'02), *Vývojové tendence ve vědomí dělnické třídy a inteligence*, řešila sociologická sekce Ústavu filozofie a sociologie SAV v Bratislavě. Při jeho řešení bylo zpracováno šest tematických úkolů: *Filozofické aspekty formování socialistického vědomí dělnické třídy a inteligence*; *Politická aktivita dělníků a její vliv na upevňování a rozvíjení nadstavbových charakteristik v dělnické třídě*; *Současný stav vědomí dělníků a inteligence jako rezultat minulých a východisko budoucích přeměn*; *Vývojové tendence ve vědomí inženýrsko-technické inteligence*; *Proces třídního sebeuvědomování dělníků* a *Metoda výzkumu vědomí dělnické třídy a inteligence*.

Třetí dílčí úkol (VIII-6-3'03), *Formování socialistického vědomí a osobnosti družstevních rolníků v podmínkách budování rozvinuté socialistické společnosti*, byl řešen Ústavem marxismu-leninismu Vysoké školy zemědělské v Nitře. V rámci tohoto dílčího úkolu bylo zpracováno sedm tematických úkolů: *Teoreticko-metodologická východiska procesu formování socialistického vědomí a osobnosti družstevních rolníků*; *Vliv změn ve výrobních vztazích v zemědělství na sociálně ekonomické a sociálně třídní přeměny současně vesnice*; *Odras vítězství a upevňování socialistických výrobních vztahů ve světázorové a hodnotové orientaci družstevních rolníků*; *Změny v politickém vědomí družstevních rolníků*; *Formování socialistického mravního vědomí*; *Způsob života družstevních rolníků a faktory, které ho determinují* a *Formování osobnosti družstevních rolníků*.

Všechny podkladové studie a tematické úkoly byly využity při zpracování výsledků dílčích úkolů a získané poznatky byly shrnuty ve výsledné práci hlavního úkolu. Tato práce pak byla využita v přípravě podkladových materiálů pro XVII. sjezd KSČ. Rovněž řada poznatků dílčích úkolů, tematických úkolů a podkladových studií byla dána k dispozici politické praxi. Materiály druhého dílčího úkolu byly podkladem pro expertizní materiál k problematice společenského vědomí pro přípravu XVII. sjezdu KSS, materiály ze třetího dílčího úkolu byly využity pro okresní konferenci KSS v Nitře a krajskou konferenci KSS západoslovenského kraje, expertizní materiály pak pro potřeby oddělení ÚV KSČ.

Některé z poznatků dílčích úkolů byly podkladem pro zpracování dalších studií, jsou využívány ve výuce, lektorské i publikační činnosti členů řešitelského kolektivu.

Součástí řešení hlavního a dílčích úkolů byly i semináře, přispívající k výměně zkušeností a poznatků. Všichni řešitelé dílčích úkolů vystoupili s příspěvky na mezinárodním semináři na téma *Metodologie a metodika zkoumání politického vědomí příslušníků tříd a hlavních sociálních skupin*. Řešitelské pracoviště DÚ VIII-6-3'02 zorganizovalo teoreticko-metodologický seminář *K metodologickým a metodickým otázkám zkoumání socialistického společenského vědomí* a řešitelské pracoviště DÚ VIII-6-3'03 seminář *k výsledkům empirického vědomí družstevních rolníků*.

Rovněž se uskutečnil mezinárodní seminář *Místo stranického vzdělávání v procesu formování politického vědomí*. Na semináři byly posouzeny přístupy a výsledky empirického výzkumu efektivnosti stranického vzdělávání. Bylo zde rovněž posouzeno zaměření dalšího výzkumu politického vědomí v 8. pětiletce.

Uvedený přehled alespoň v hrubých rysech naznačuje rozsah práce, kterou řešitelský kolektiv v 7. pětiletce vykonal a jakým způsobem byly a jsou výsledky této práce využívány.

Řešení úkolu VIII-6-3 státního plánu základního výzkumu v 7. pětiletce přispělo k posunu poznání zejména metodologických otázek výzkumu společenského vědomí tříd a hlavních sociálních skupin. V jeho průběhu byly získány informace o stavu společenského vědomí (zejména jeho politické složky) ve vztahu k vývoji třídně sociální struktury naší společnosti.

Výsledky výzkumu vytvářejí předpoklady pro další prohloubení poznatků o stavu vědomí tříd a sociálních skupin, pro další zpracování metod a kritérií jeho vyhodnocování a poznání mechanismů formování společenského vědomí, zejména vědomí politického.

Jaroslav Ražnok

Vybraná literatura k problematice společenského vědomí

Monografie

- Bačinin, V. A.: *Měščanstvo kak socialno-nravstvennaja problema*. Moskva, Znaniye 1982, 64 s.
- Belskij, K. T.: *Formirovanije i razvitije socialističeskogo pravosoznanija*. Moskva, Vysšaja škola 1982, 183 s.
- Čagin, B. A.: *Struktura i zakonomernosti obščestvennogo soznanija*. Red. V. N. Borjaz. Leningrad, Nauka 1982, 314 s.

- Dialektika formování socialistického vědomí.* Praha, Panorama 1981, 439 s.
- Duda, E. — Tokárová, M. — Vrablicová, A.: *K formování socialistického vědomí inženýrsko-technické inteligence.* Bratislava, SÚV SA ČSSR 1981, 35 s.
- Filosofské problémy rozvíjení občestvenného poznání v uslovijach socializmu.* Moskva, Mysl 1981, 217 s.
- Gak, G. M.: *Izbrannye filosofské trudy.* Moskva, Mysl 1981, 37 s.
- Gardev, D.: *Aktualnye problémy občestvenného poznání.* Moskva, Progress 1982, 311 s.
- Hradiská, E.: *Předpoklady účinnosti výchovno-vzdělávací funkce MKP při formování socialistického vědomí vybrané skupiny kvalifikovaných robotníků.* Štúdia zo záverečnej správy výskumnej úlohy č. VIII-5-7-3. Bratislava, Obzor 1982, 170 s.
- Kalin, I. P.: *Kommunističeskije idealy, kak ich utverdit i razvit u čeloveka.* Iz opyta Kompartii Moldavii po soveršenstvovaniju partijného rukovodstva vospitatelnym processom. Moskva, Politizdat 1981, 237 s.
- Kolář, Z.: *Proces světónázorové výchovy mládeže.* Praha, SPN 1981, 162 s.
- KPSS o formirovanii novogo čeloveka. Sbornik dokumentov i materialov (1965—1981). 2-e, dop. izd., Moskva, Politizdat 1982, 686 s.
- Krise buržoazního vědomí jako součást všeobecné krize kapitalismu.* Praha, Academia 1982, 223 s.
- Medveděv, V. A.: *Rozvinutý socialismus: otázky formování společenského vědomí.* Praha, Svoboda 1983, 284 s.
- Moskvičev, L. N.: *Socialističeskije občestvennoje poznání: metodologičeskije problémy.* Moskva, Mysl 1982, 76 s.
- Mšvenijeradze, V. V.: *Sovremennoje buržoaznoje političeskije poznání.* Moskva, Nauka 1981, 448 s.
- Mueller, W. — Uhlig, D.: *Občestvo i poznání.* Red. A. K. Uledov. Moskva, progress 1984, 238 s.
- Novyj čelovek: faktory stanovlenija.* Red. I. P. Stognij. Kijev, Višča škola 1981, 263 s.
- Občestvennaja sreda i ličnost. Někotoryje tendencii formirovanija ličnosti v razvitom socialističeskom občestve.* Red. M. S. Šepeleva. Kijev, Višča škola 1981, 150 s.
- Osičnjuk, J. V.: *Ideal i dejatel'nost.* Kijev, Višča škola 1981, 182 s.
- Pozdjakov, P. V. — Jakovlev, A. I.: *Učinnost ideového působení na společenské vědomí a chování.* Praha, Svoboda 1983, 52 s.
- Snegireva, T. I.: *Duchovnaja kultura razvitogo socialističeskogo občestva. Problemy formirovanija socialističeskogo poznání v jevropeskich stranach socializmu.* Moskva, Nauka 1981, 147 s.
- Socialismus a osobnost.* Kolektiv autorů, úvod L. M. Archangelskij. Praha, Svoboda 1981, 352 s.
- Šarikov, F. K.: *Občestvennaja sobstvennost i razvitije soznatel'nosti mass.* Sverdlovsk 1980, 266 s.
- Škodáček, J.: *Ideologia nacionalizmu a jej prekonávanie.* Bratislava, Pravda 1981, 248 s.
- Tvorčeskaja priroda socialističeskogo občestvenného poznání.* Red. Ch. M. Momdžan. Moskva, Mysl 1980, 277 s.
- Uledov, A. K.: *Duchovnaja žizň občestva.* Moskva, Mysl 1980, 221 s.
- Vaněk, J.: *Teorie společenského vědomí.* Praha, Panorama 1980, 272 s.
- Zima, J. — Štuller, A. — Vajda, J.: *Formovanie socialistického vědomí družstevných rolníkov.* Bratislava, SÚK SAK ČSSR 1981, 36 s.

Stati

- Bolik, A. P.: *Zakon obuslovlennosti občestvenného poznání občestvennym bytjem.* In: Očerki po istoričeskomu materializmu. Moskva, Nauka 1981, s. 59—81.
- Bondarenko, L. I.: *K probleme jedinoy logiki stanovlenija občestvenného i individual'nogo poznání.* In: Problemy filosofii. Kijev, 1979, vypusk 48, s. 27—34.
- Brabec, J.: *Význam vědeckého poznání pro utváření socialistického společenského vědomí.* Marxismus a současnost 1983, č. 1, s. 137—150.
- Brychnáč, V. — Čechák, V.: *K otázkám utváření socialistického společenského vědomí pracujících.* Marxismus a současnost 1985, č. 1, s. 13—25.
- Brychnáč, V. — Čechák, V.: *K problematice utváření socialistického vědomí pracujících v současných podmínkách budování rozvinuté socialistické společnosti.* Filozofický časopis 1985, č. 5, s. 665—685.
- Cernosvitov, J. V.: *K filosofskému analizu destruccii poznání ličnosti.* Filosofské nauki 1982, č. 2, s. 59—65.
- Čmelinský, B.: *Změny ve společenském vědomí a sociálním chování inteligence kapitalistických zemí.* Tvorba 1983, č. 38, s. 14—15.

- Diligenskij, G. T.: *Revolucija i soznanije mass*. Obščestvennyje nauki 1982, č. 4, s. 122—137.
- Diligenskij, G. T.: *Problemy klassovogo soznaniya v istorii i v sociologii rabočego dvizenija*. In: K izučeniju rabočego klassa i rabočego dvizenija. Moskva 1982, s. 276—286.
- Dubrovskij, D. I.: *Leninskije principy analiza problemy soznaniya i ich značenie dlja sovremennych issledovanij*. Filosofskije nauki 1979, č. 3, s. 29—35.
- Gardev, D.: *Marxisticko-leninská teória socialistického spoločenského vedomia* (Aktuálne filozoficko-metodologické problémy). Filozofia 1981, č. 4, s. 438—445.
- Grulich, V.: *O socialistickém uvědomění*. Tribuna 1980, č. 3, s. 3.
- Grušin, B. A.: *Struktura i sostav obščestvennogo soznaniya*. Sociologičeskije issledovanija 1983, č. 4, s. 17—28.
- Hálek, I.: *K otázkám sociologického zkoumání politického vědomí*. Marxismus a současnost 1983, č. 1, s. 129—134.
- Holata, L.: *Socialistické spoločenské vedomie a východiská jeho skúmania*. Filozofia 1983, č. 1, s. 22—35.
- Holda, D. — Čermáková, Z.: *Společenské vědomí mládeže a jeho sociologická analýza*. Sociologický časopis 1982, č. 2, s. 148—162.
- Hrůza, I.: *Procesy formování socialistického politického vědomí*. Odbory a společnost 1985, č. 2, s. 24—32.
- Hudeček, J.: *Psychologické přístupy k výzkumu a formování vědomí osobnosti*. Československá psychologie 1984, č. 6, s. 509—621.
- Jánoška, D.: *Aktivita spoločenského vedomia*. Filozofia 1984, č. 3, s. 288—298.
- Kodým, M.: *Stav a úkoly při plnění hlavního úkolu SPZV VIII-6-5 „Psychický vývoj osobnosti a utváření socialistického vědomí při rozvoji aktivního společenského jednání“*. Československá psychologie 1984, č. 3, s. 18—198.
- Kopsová, R.: *Filozofický přístup k skúmaniu vedomia*. Filozofia 1981, č. 2, s. 184—189.
- Kopsová, R.: *K otázkam pojmu „socialistické spoločenské vedomie“*. Filozofia 1984, č. 1, s. 47—54.
- Kozák, P. — Mikota, J. — Hofierka, M.: *Odras ekonomických podmienok v socialistickom spoločenskom vedomí*. Marxismus a súčasnosť 1985, č. 2, s. 63—72.
- Kroh, M.: *Společenské vědomí a prosazování objektivní nutnosti za socialismu*. Nová mysl 1983, č. 7—8, s. 66—74.
- Kunstová, A.: *Formování socialistického vědomí mládeže*. Impuls 1983, č. 5, s. 5—14.
- Kuvalin, V. A.: *Lenin o klassovom samosoznanii proletarijata*. Naučnyj kommunizm 1979, č. 2, s. 124—132.
- Linhart, J.: *Člověk a společenské vědomí*. Tvorba 1982, č. 43, s. 14—15.
- Linhart, J.: *Historický a systémový přístup ke studiu vývoje vědomí*. Československá psychologie 1982, č. 6, s. 514—521.
- Linhart, J.: *Vztah společenského a individuálního vědomí*. Tvorba 1984, č. 27, s. 14—15.
- Losev, S. A.: *Obščestvennoje soznanija kak faktor prevraščenija vozmožnosti v dejstviteľnost v obščestvennom rozvitiji*. Filosofskije voprosy socialnogo poznaniya. Saratov 1980, s. 103—111.
- Mansfeldová, Z.: *Procesy formování politického vědomí a aktivních životních postojů pracujících*. Impuls 1985, č. 3, s. 97—102.
- Momdžjan, K. Ch.: *Diskussija po problemam obščestvennogo bytija i obščestvennogo soznaniya i jejo metodologičeskije posledstvija*. In: Konceptualnaja priroda istoričeskogo materializma. Moskva, MGU 1982, s. 48—95.
- Moskvičev, L. N.: *Socialističeskoe obščestvennoje soznanije kak istoričeskij novyj tip soznaniya*. In: Reaľnyj socializm. Moskva 1979, s. 107—125.
- Mšvenijeradze, V.: *Političeskoe soznanije v socialističeskom obščestve*. Pravda 5. 7. 1985, s. 2—3.
- Mužik, J.: *Vědecký světový názor jako základ socialistického vědomí pracujících*. Odbory a společnost 1985, č. 2, s. 43—54.
- Nahodil, J.: *K problematice utváření socialistického společenského vědomí*. Marxismus a současnost 1984, č. 2, s. 90—98.
- Netopilík, J.: *K formování socialistického společenského vědomí v ideologické práci strany*. Nová mysl 1983, č. 5, s. 79—90.
- Ončák, O.: *Tvorba ekonomických aspektů socialistického společenského vědomí*. Marxismus a současnost 1983, č. 2, s. 19—31.
- Panelová diskuse o problematice vztahů mezi společenským a individuálním vědomím. Československá psychologie 1984, č. 3, s. 199—210.
- Petríková, B.: *K problematice formování socialistického vědomí socialistické mládeže*. Sborník ÚVTIZ 1984, č. 1, s. 23—29.
- Rachmanin, V. S.: *Socialno-psychologičeskije faktory v revoljucionnoj borbe trudjaščichsja: ich formirovanije i značenie*. Naučnyj kommunizm 1981, č. 6, s. 89—98.

- Remišová, A.: *Niektoré problémy protirečení medzi spoločenským a individuálnym vedomím*. Sociológia 1984, č. 1, s. 40—50.
- Ritomský, A.: *Problém metódy výskumu socialistického vedomia*. Filozofia 1984, č. 11, s. 94—99.
- Rjadovoj, A.: *K problematice pojmu „přežitky minulosti ve vědomí a chování osobnosti socialistické společnosti“*. Sociologický časopis 1980, č. 1, s. 77—89.
- Rjadovoj, A.: *Teoreticko-metodologické problémy výzkumu vědomí*. Filozofický časopis 1985, č. 4, s. 516—542.
- Roško, R.: *Formovanie socialistického vedomia robotníkov a inteligencie*. Pravda 5. 2. 1985, s. 4.
- Roško, R.: *Za triedny prístup ku skúmaniu spoločenského vedomia*. Filozofia 1984, č. 1, s. 36—46.
- Ruml, V.: *Společenské vědomí v budování rozvinutého socialismu a utváření socialistického člověka*. Nová mysl 1982, zvl. č. — duben, s. 130—135.
- Růžička, R.: *K systémové konceptualizaci dialektiky způsobu života a společenského vědomí*. Filozofický časopis 1983, č. 5, s. 722—736.
- Sagorjan, A.: *V. I. Lenin o putách formirovanija socialističeskogo obščestvennogo soznanija*. In: Lenin i sovremennost'. Moskva, 1980, s. 29—50.
- Savič, M. B.: *Struktura obščestvennogo soznanija*. In: Očerki po istoričeskemu materializmu. Moskva, Nauka 1981, s. 247—267.
- Skvorcov, M.: *Subjekt istorii i socialnoje samosoznanije*. Voprosy filosofii 1982, č. 1, s. 102—112.
- Soták, M.: *K procesu formovania socialistického spoločenského vedomia*. Nová mysl 1984, č. 3, s. 27—35.
- Suchý, J.: *Spoločenské vedomie ako faktor reprodukčného cyklu spoločnosti*. Filozofia 1984, č. 1, s. 66—74.
- Svoboda, L. — Plaček, A. — Mann, F.: *K metodice průzkumu formování socialistického uvědomění studentů*. Vysoká škola 1981—1982, č. 6, s. 245—254.
- Šíma, R.: *Dialektika individuálního a společenského vedomia a rozvoj subjektu*. Nová mysl 1982, č. 3, s. 70—82.
- Šíma, R.: *Dialektika individuálního a společenského vedomia*. Filozofia 1984, č. 1, s. 55—65.
- Tolstych, V.: *Obščestvennoje preizvodstvo i preizvodstvo soznanija*. Obščestvennyje nauki 1981, č. 4, s. 114—130.
- Tomek, V.: *Formování společenského vědomí jako dialektický proces kontinuity a přetržitosti jeho vývoje*. Filozofický časopis 1984, č. 5, s. 659—670.
- Tudosescu, I.: *Idealy i normy v socialnoj dejatel'nosti*. Voprosy filosofii 1984, č. 3, s. 46—57.
- Turčan, L.: *K problematike individualizácie spoločenského vedomia*. Filozofia 1984, č. 1, s. 81—87.
- Turčan, L.: *K úlohe subjektívneho faktora pri formovaní vedomia a osobnosti v socialistickej spoločnosti*. Filozofia 1980, č. 2, s. 195—207.
- Zich, F.: *Formování společenského vědomí v socialistické společnosti*. Sociologický časopis 1982, č. 3, s. 344—357.
- Zich, F.: *K sociologickému výzkumu politického vědomí*. Marxismus a současnost 1983, č. 1, s. 99—112.
- Zich, F.: *Současný stav rozvoje socialistického politického vědomí pracujících*. Odbory a společnost 1985, č. 2, s. 33—42.
- Zich, F.: *Teoreticko-metodologická východiska zkoumání procesu formování socialistického vědomí*. Filozofia 1984, č. 1, s. 11—21.

Sborníky z konferencií

- Prehľbovanie politického a právneho vedomia — neoddeliteľná súčasť rastu socialistického uvedomenia* (Zborník referátov zo seminára SÚV SAK ČSSR v Považskej Bystrici 26.—27. januára 1982). Bratislava, SÚV SAK ČSSR 1982, 88 s.
- Upevňovanie internacionálnej jednoty československej spoločnosti. Skúsenosti KSČ*. Bratislava, Pravda 1981, 342 s.
- Vplyv EMIP na formovanie osobnosti socialistického človeka*. Materiály z vedeckej konferencie k 30. výročiu vzniku študijného odboru žurnalistiky na FF UK v Bratislave a 10. výročia Fakulty žurnalistiky UK v Prahe a Ústavu teórie a praxe žurnalistiky. Praha, Ústav teórie a praxe žurnalistiky při Fakultě žurnalistiky UK 1982, 165 s.
- Rozvoj spoločensko-politickej aktivity mladej generácie a predchádzanie negatívnym javom* (Zborník referátov z celoslovenského seminára, ktorý sa konal v dňoch 3.—4. apríla 1984 v Starom Smokovci. Bratislava, SÚV SAK ČSSR 1984, 77 s.